

NATURA 2000-GEBIED: WIERDENSE VELD
VERSLAG VELDBEZOEK DD. 26 SEPTEMBER 2019

Aanwezig namens Provincie:
Aanwezig namens Terreinbeheerder:
Overige aanwezigen:

[redacted] J, [redacted] J, [redacted] J,
[redacted] J (LO)
[redacted] J (Unie van Bosgroepen).
[redacted] J (LTO-Noord)

Datum bezoek:

26 september 2019, van 10:00 – 15:00 uur

Doelen

Op 26 september 2019 werd een veldbezoek gebracht aan het Natura 2000-gebied Wierdense Veld. Dit veldbezoek werd jaarlijks georganiseerd binnen het kader Programma Aanpak Stikstof (PAS)¹. Het PAS is op 29 mei 2019 buiten werking gesteld door de Raad van State. Het veldbezoek is echter toch uitgevoerd omdat het doel van het veldbezoek nog steeds van belang is. Het doel van het veldbezoek is om na te gaan of de in de gebiedsanalyse voorziene ontwikkelingen van stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden op koers liggen. Deze ontwikkelingen zijn, ook met de val van het PAS, onverminderd noodzakelijk voor het behoud van de kwaliteit van het Natura 2000-gebied. Het bezoek betreft een veldimpressie die kan dienen als aanvulling op - en niet ter vervanging van - de reguliere monitoringssystematiek.

Het Wierdense Veld werd in 2017 als Natura 2000-gebied aangewezen. Daarom zijn er nog geen herstelmaatregelen in het kader van de PAS uitgevoerd. Afgelopen decennium zijn wel natuurherstelmaatregelen in het kader van de SKNL-subsidie uitgevoerd in het gebied, waarvan resultaten zichtbaar zijn.

Wij hebben op de volgende locaties gekeken of er bijzonderheden of afwijkingen in het veld te zien waren (veldimpressie) ten opzichte van de verwachtingen uit de gebiedsanalyse en de situatie in voorgaande jaren:

1. Huurnerveld: Natte laagtes waarin veenvorming plaats vindt: H7120 Herstellend Hoogveen en H7110A Actief Hoogveen
2. (Droogstaande) veenplassen in zuidelijk deel Notterveen
3. Herstellend Hoogveen (7120) aan de noordwestkant van het Wierdense Veld
4. Uitstroomkanalen:
  - a. Wulpenweg:
  - b. Dwarsdijk met Hoogelaarsleiding.

Gegevens:

- PAS Gebiedsanalyse
- Methodiek Veldbezoek PAS

Bijlage(n):

- Foto's (bijlage 1)
- Kaart met de locaties die zijn bezocht, inclusief Habitattypenkaart (bijlage 2)
- Habitattypenkaart (bijlage 3)

¹ het jaarlijkse veldbezoek zoals beschreven in hoofdstuk 6 van het Programma Aanpak Stikstof en het document 'Methodiek Veldbezoek PAS'

Bevindingen

Algemeen

Het Wierdense Veld betreft een veengebied op zandgrond, waar tot de jaren '50 tot op de zandondergrond is verveend. Voor het behoud van het hoogveen is verdroging van het systeem (sterk wisselende (grond)waterstanden) de belangrijkste bedreigende factor. Ten behoeve van hydrologisch herstel zijn daarom interne maatregelen genomen. In 1985 is een foliescherm ingegraven onder de Prinsendijk, wat heeft geleid tot vernatting aan de oostzijde van de Prinsendijk. Ook zijn in 2012 onder SKNL subsidie folieschermen geplaatst onder de Dwarsdijk en de Wulpenweg. De hydrologische condities zijn hierdoor verbeterd (hoger en stabielere grondwaterpeil), maar er is waar de veenbodem dun is of de glydelaag afwezig, nog steeds sprake van verticale wegzijging in het gebied. Het betreft enkele diep ingesneden interne watergangen, maar mogelijk ook een deel van de vele kleine veenputten, indien deze verveend zijn tot het minerale zand. Externe factoren hebben een behoorlijke invloed op de waterhuishouding van het gebied. Aan de zuidoostzijde van het gebied liggen nog enkele laaggelegen landbouwpercelen met onderbemaaling. Deels zijn deze percelen al aangekocht, met als doel realisatie van een bufferzone. Ook elders speelt de ontwatering buiten het gebied een rol. Rondom het gebied liggen enkele diepe watergangen waarvan de ontwateringsbasis dieper ligt dan de geplaatste schermen. Ook grondwateronttrekking voor de nabijgelegen drinkwaterwinning bij Hoge Hexel speelt een rol. Op een aantal plaatsen in het gebied, zoals aan de noordkant van het Huurnerveld en de zuidkant van het Notterveen, waar de laag van restveen relatief dik is, vindt desondanks relatief goede veenontwikkeling plaats (waarneming LO). Uit een eerste analyse van de vegetatiekarteringen van 1991, 2003 en 2015 blijkt dat waterveenmos flink is uitgebreid in het gebied. Tussen 1991 en 2003 zijn de bultvormende veenmossoorten ook toegenomen, maar het voorlopige beeld is dat deze bultvormers in 2015 weer zijn afgenomen.

Bevindingen per locatie

Locatie 1a: Veen ten westen van Hortmeerweg.

Op deze locatie staat het waterveenmos al ruim 1,5 jaar droog. Aan wortels van de pollen pijpenstrootje (zie de foto in de bijlage) is te zien dat het waterpeil op deze locatie gewoonlijk een stuk hoger staat. Sinds 2012 is de oppervlakte waterveenmos in het Wierdense veld toegenomen, maar is het oppervlak aan bultvormende veenmossen zoals hoogveenveenmos en wrattig veenmos afgenomen. Juist die zijn noodzakelijk voor kwalificerend actief hoogveen.

Locatie 1b: Noordwestzijde Wierdense Veld, tevens ten westen van de Prinsendijk met H7120 Herstellend hoogveen

Op deze locatie zijn nog enkele delen van het gebied vrij vochtig, min of meer op de plaatsen waarvan bekend is dat nog restveen aanwezig is. Hier is sprake van een veenheide-achtige vegetatie, waar in de natste delen (ondiepe laagtes) sprake is van veenvorming. De randen lopen geleidelijk over in de omgeving. Hier komen Kleine veenbes, Lavendelheide en Veenbies voor. Er is echter geen sprake van bultvorming door veenmossen. De veenmossoorten die dit faciliteren (zoals bijv. Fraai veenmos) ontbreken.

Verspreid in dit gebied liggen een aantal kleine veenputjes (met een omvang van ca. 1 tot 2 m²). Ecologisch adviesbureau Ecogroen heeft de (grotere) slootjes en greppels in het gebied geïnventariseerd. Een deel van deze watergangen heeft een verdrogende werking op het veen. Mogelijk leiden de kleinere veenputten ook (lokaal) tot enige verdroging.

Locatie 2: Notterveen

Zuidelijk deel Notterveen, oostzijde Prinsendijk

De oostkant van de Prinsendijk is vernet sinds de plaatsing van de folieschermen in 1985, onder de Prinsendijk. Bovendien is de Prinsendijk bij de werkzaamheden aan het foliescherm opgehoogd. Deze plekken zijn ten tijde van het veldbezoek 2019 beduidend minder nat dan in de voorgaande veldbezoeken in de jaren 2017 en 2018. Kenmerkende soorten zijn echter wel aanwezig. Hierin komt waterveenmos op grote schaal voor. Er is echter nog geen sprake van bultvorming op enige schaal. Hoogveenveenmos en wrattig veenmos komen wel voor, maar als losse bultjes.

Zuidelijk deel Notterveen, westzijde Prinsendijk

Het terrein aan westkant van de Prinsendijk (andere zijde foliescherm, meer naar de buitenrand van het gebied) is nog een stuk droger dan de hierboven beschreven oostkant. Er is ook meer vergrassing en veel meer verbossing (met name berk en wilg) zichtbaar. Hydrologische condities zijn en blijven naar verwachting hier niet optimaal, al zijn er ook hier nattere locaties te zien, waar veen aanwezig is. Het terrein heeft tevens een belangrijke functie als bufferzone voor de veenkern. geeft aan dat een deel van dit gebied mogelijk geschikt is om het Wierdense Veld meer toegankelijk te maken voor recreanten, bijvoorbeeld door aanleg van een vlonderpad en een blote-voetenpad. Langs de rand van het gebied is wel veel berkenopslag aanwezig. Dit is een indicatie dat het biotoop te droog is voor hoogveenontwikkeling.

Zuidelijk deel Notterveen: Natte laagtes waarin veenvorming plaats vindt

Aan de zuidzijde van het Notterveen liggen enkele mooi ontwikkelde slenken. Hierin komt Waterveenmos voor, evenals Ronde zonnedauw, Veenpluis en Witte snavelbies. Daarnaast is er her en der sprake van bultvorming door veenmossen. Op enkele plekken komen Kleine veenbes en Lavendelheide voor. Deze plekken zijn echter niet kwalificerend als actief hoogveen vanwege te beperkte structuur.

Eén laagte is op grote schaal begroeid met riet. Dit wijst op contact met het grondwater.

Locatie 3: Huurnerveld

In het Huurnerveld zijn vochtige laagtes aanwezig waarin veenvorming zichtbaar is. Op het moment van het veldbezoek, in september, staat er geen water in deze laagtes. De bodem is nog wel vochtig. Er zijn bultvormende veenmossen als Hoogveenveenmos en Wrattig veenmos aanwezig. Tevens zijn Kleine veenbes, Ronde zonnedauw, Veenpluis en Witte snavelbies aanwezig.

Na uitvoering van de PAS-maatregelen (aankoop en inrichting van percelen aan de buitenranden van het Wierdense Veld, peilverhoging en dempen van de Hoogelaarsleiding), zal water beter in het gebied vast gehouden worden. Dit komt de veenontwikkeling naar verwachting verder ten goede (herstel van het hoogveen en behoud actief hoogveen). Uit recent eco-hydrologisch onderzoek blijkt dat er voor het realiseren van de Natura 2000 doelen (Herstellend hoogveen) extra maatregelen nodig zijn aan de oostzijde van het Wierdense Veld. Hierover heeft nog geen besluitvorming plaatsgevonden.

Locatie 4: Uitstroomkanalen

a. Wulpenweg

Het uitstroomkanaal op de Wulpenweg, aan de zuidzijde van het Huurnerveld staat ten tijde van het veldbezoek geheel droog. Dit was tijdens de veldbezoeken in de afgelopen jaren (aug 2016, aug 2017 en juni 2018) ook het geval en is nu weer aan de orde. Met de uitvoering van de PAS maatregelen, waarbij het aangrenzende landbouwgebied wordt ingericht als hydrologische buffer, zal de wegzijging tegen gaan worden.

b. Dwarsdijk en Hoogelaarsleiding (zie foto 4b en 4c)

Ook het uitstroomkanaal op de Dwarsdijk, de uitstroom van het Huurnerveld, staat tijdens het veldbezoek droog. In aug 2018 en aug 2017 stond deze stuw ook droog, maar in 2016 was dit niet het geval. In 2016 is de klep n.a.v. het veldbezoek 5cm omhoog gezet. Daarna is afgesproken de klep geleidelijk hoger te plaatsen, om verdrinking van waardevolle vegetatie en fauna te voorkomen. In 2018 en 2017 werd echter geconstateerd dat er in het veen achter de stuw nog steeds onvoldoende water werd vastgehouden. Het doel van het peilbeheer is immers om in het voorjaar water in het gebied beter vast te houden, zodat een buffer aanwezig is voor de zomerperiode. Dit is nog steeds een aandachtspunt.

Het uitstroomkanaal op de Dwarsdijk voert water af naar de Hoogelaarsleiding. Ook de Hoogelaarsleiding staat ten tijde van het veldbezoek 2019 droog. In 2018 was deze nog water voerend, in 2017 niet. Duidelijk zichtbaar is dat de leiding een stuk dieper ligt dan de aangrenzende landbouwpercelen en het Wierdense veld. In het kader van de verdere uitwerking van de PAS maatregelen is recent onderzocht welke bijdrage dempen, verplaatsen of verondiepen van deze leiding levert aan de Natura 2000 doelen en welke vernattingseffecten dit zal hebben op de omliggende landbouwpercelen. Uit onderzoek blijkt dat dempen nodig is voor het behouden van de natuurkwaliteit, maar ook leidt tot een forse zone met vernatting van landbouwgebied aan de oostzijde van het Wierdense Veld (Ecologische beoordeling Wierdense Veld –Kennisteam Wierdense Veld, 2019), waarin niet is voorzien in de Gebiedsanalyse.

Conclusie

De ontwikkeling van de stikstofgevoelige habitattypen en leefgebieden in het Natura 2000-gebied is variabel. Omdat het gebied pas in 2017 is aangewezen, zijn er nog geen PAS-maatregelen uitgevoerd. Er is echter wel positief resultaat zichtbaar van een aantal interne hydrologische herstelmaatregelen die onder SKNL-subsidie zijn uitgevoerd (plaatsen folieschermen); er is weer enige veenontwikkeling zichtbaar. Het gebied was na de zeer droge zomer van 2018 en relatief droge zomer van 2019, opmerkelijk droog. Wat opvalt is dat hoe minder levend veenmos aanwezig is, hoe droger het is. Op de locaties waar maar een dun pakket waterveenmos aanwezig is, lijkt dit geheel te zijn afgestorven. De natste delen van het gebied lijken het beste bestand te zijn tegen de extreme droogte van 2018.

De voorgenomen hydrologische herstelmaatregelen dragen bij aan de bestendigheid voor het gebied tegen droogteperiodes. De bevindingen leiden tot het beeld dat op dit moment geen aanvullingen ten aanzien van de PAS-maatregelen nodig zijn.

Dit verslag is vastgesteld door:

 , 10 oktober 2019, namens provincie Overijssel

 , 22 oktober 2019 namens Landschap Overijssel

Handtekening

(datum)

Handtekening

(datum)

Bijsluiter bij verslag:

- *Met name de formulering goed uiteen rafelen uit wat je hebt waargenomen, en wat je duiding daarbij is. Dit moet goed omschreven worden. Je kunt geen uitspraken doen over trends, je kunt alleen weergeven wat je hebt waargenomen. Er zijn geen harde conclusies te trekken, die komen uit de overige monitoring.*
- *Aangeven waar je geweest bent.*
- *Aangeven dat het een aanvulling is op de overige monitoringsystematiek*
- *Aangeven dat alleen naar visueel waarneembare aspecten is gekeken, bij voorkeur benoemen.*
- *Ondertekening door leidinggevenden van aanwezige partijen.*

NATURA 2000-GEBIED: WIERDENSE VELD

BIJLAGE 1: KAARTEN

1.1 Overzichtskarten bezochte locaties

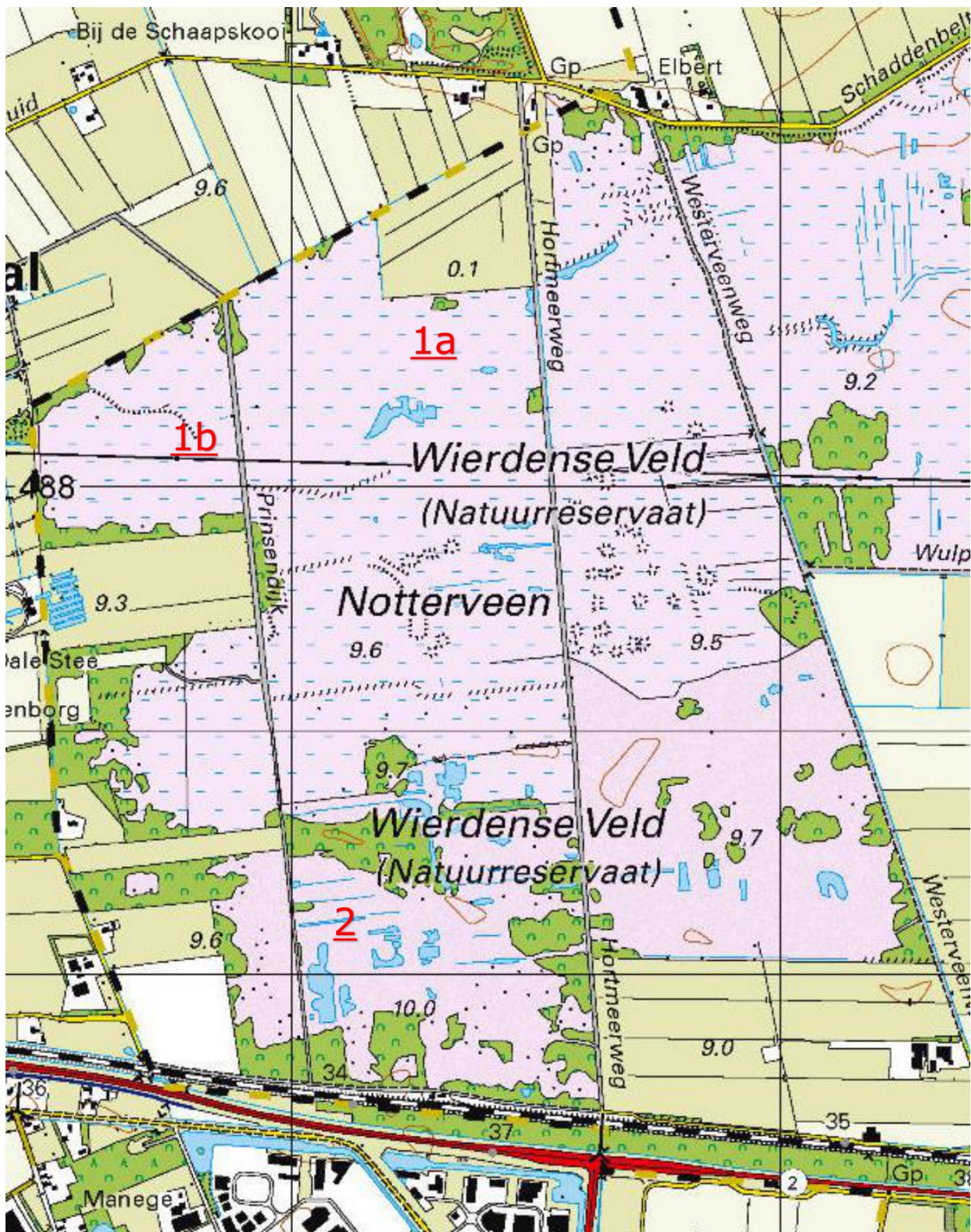

Figuur 1.1: Huurnerveld.

1 Kwalificerend actief hoogveen

4a Uitstroomkanaal Wulpenweg

4b Uitstroomkanaal Dwarsdijk & Hoogelaarsleiding.

Figuur 1.2. Natterveen.

2 Veenplassen in het zuidelijk deel van het Wierdense veld;

3 Herstellend hoogveen aan de noordwestkant van het Wierdense Veld (ten westen van de Prinsendijk).

NATURA 2000-GEBIED: WIERDENSE VELD

BIJLAGE 2: FOTO'S

1a. Veen ten westen van Hortmeerdijk, noordelijk deel van Wierdense veld.

Het pakket waterveenmos staat hier al 1,5 jaar droog. Aan de pollen van het pijpenstrootje is te zien hoe hoog het water eerder stond.

1b. Noordwestzijde Wierdense Veld met H7120 herstellend hoogveen

Bultvormend Hoogveenveenmos

Bultvormend Wrattig veenmos

Kleine veenbes (*Vaccinium oxycoccus*)

Verspreid door het gebied liggen kleine veenputjes

Schaapskudde voor heidebeheer

2. Notterveen

Veenvorming aan de zuidzijde van het Notterveen (H7120 Herstellend hoogveen)

Lavendelheide (*Andromeda polifolia*) (links) en veenmos (rechts)

Ronde zonnedauw en waterveenmos(of fraai veenmos)

Begraasde hoogveenvegetatie met bulten van pijpestrootje (en vliegenzwammen), Natterveen ten westen van de Hortmeerweg.

3. Huurnerveld

Dijkje met daarachter actief hoogveen (H711A)

Actief hoogveen met kwalificerende structuur

4. Uitstroomkanalen

4a. Uitstroomkanaal Wulpenweg

Veengebied bovenstrooms van de stuw. De stuw loopt op het moment van het veldbezoek niet.

4b1. Uitstroomkanaal Dwarsdijk

Stuw om schade door vernatting van het hoogveen te voorkomen. Ten tijde van het veldbezoek is het dusdanig droog dat er geheel geen water door de stuw stroomt (hij staat wel open).

4b2. Hoogelaarsleiding

De Hoogelaarsleiding is ten tijde van het veldbezoek 2019 pas gemaaid. In tegenstelling tot het veldbezoek in juni 2018, staat de watergang droog.

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen